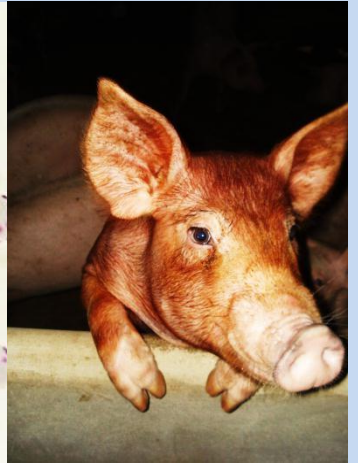
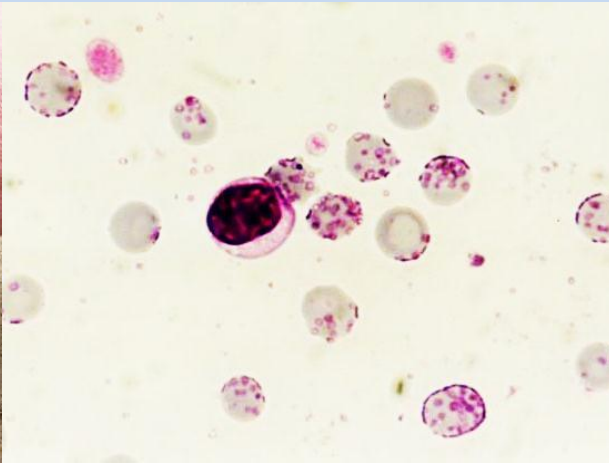

Q&A : ทำไมปีนี้ต้องระวัง

โรคอีเพอร์ริโทรซูนซิส

น.สพ. ยุทธ เทียมสุวรรณ
ผู้จัดการฝ่ายวิชาการ บจก. เซ็นทรัลลิส

ณ ขณะที่กำลังเขียนบทความนี้อยู่ เป็นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2567 ตามทฤษฎีแล้วยังคงเป็นปลายฤดูหนาวที่หน้าจะอากาศเย็นสบายก่อนเข้าสู่ฤดูร้อน แต่ในชีวิตจริงจากปรากฏการณ์เอลนีโญที่เริ่มมาตั้งแต่กลางปี 2566 ที่ผ่านมา ทำให้ปีนี้ไทยแทบไม่ได้สัมผัสอากาศหนาวกันเลย แถมคาดว่าหน้าร้อนนี้ในบางพื้นที่จะมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงขึ้นอีก 1.5-2 C ผลจากความร้อนทำให้แมลงนำโรคเช่น ยุง แมลงวัน มีวงจรชีวิตที่เร็วขึ้น แพร่ขยายพันธุ์วางไข่เร็วขึ้น มากขึ้น แมลงจึงน่าจะเพิ่มจำนวนทวีคูณมากขึ้นในช่วงสภาวะเช่นนี้ นอกจากภัยร้อนแล้วในช่วงปรากฏการณ์นี้ยังอาจเกิดภัยธรรมชาติอื่นควบคู่ไปได้อีกด้วย เช่น อากาศแปรปรวน พายุ น้ำท่วม ก็ยังเป็นปัจจัยเสริมให้สัตว์อ่อนแอ แต่กลับเอื้อประโยชน์ให้แมลงนำโรคเหล่านี้เพิ่มจำนวนมากขึ้นไปอีก รายงานพบว่าโรคไขเลือดออก อหิวาตกโรค มีอุบัติการณ์เพิ่มมากขึ้นในคน เช่นเดียวกับในสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุกร หากให้นึกถึงโรคอันเกิดจากแมลงที่มีมาตั้งแต่อดีต พบได้ในปัจจุบัน และจะยังคงอยู่ต่อไปในอนาคต นั่นก็คือ โรคอีเพอร์ริโทรซูนซิส (Eperythrozoonosis)

ความผิดปกติที่เกษตรกรผู้เลี้ยงมักพบได้บ่อยๆ คือ สุกรป่วย ไม่กินอาหาร มีไข้สูง ซีด เหลืองดีซ่าน ที่พบได้ในสุกรทุกช่วงอายุ ส่วนแม่พันธุ์มักแท้งลูก แรกคลอดอ่อนแอ ไม่สมบูรณ์พันธุ์ มักสับสนกับโรคเลปโตสไปโรซิส ทริปปาโนโซม และขาดธาตุเหล็ก จัดเป็นโรคสำคัญโรคหนึ่งในสุกร ก่อความสูญเสียอย่างมากทางเศรษฐกิจ มีหลากหลายรูปแบบ ดังนั้นจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรค และปัญหาที่เกิดขึ้นในฟาร์ม เพื่อที่จะได้แก้ไข หรือป้องกันต่อไป

Q1 : โรคอีเพอร์ริโทรซูนซิสเกิดจากสาเหตุใด

A : โรคปรสิติกในเลือดนี้เกิดจากเชื้อริกเก็ตเซีย *Mycoplasma suis (haemosuis)* ที่นักวิชาการสมัยก่อนมักคุ้นเคยกันในชื่อ *Eperythrozoon suis* มาเป็นเวลานาน มักมีรูปร่างกลม แต่อาจพบเป็นแท่ง วงแหวน หรือสายคล้ายโซ่ เชื้ออาศัยเกาะบนผิวเซลล์เม็ดเลือดแดง มีระยะฟักตัวนานประมาณ 7 วัน (3-20 วัน)

Q2 : ระบาดวิทยา พบโรคที่ใดบ้าง

A : พบกระจายได้ทั่วโลกตั้งแต่ปี 1932 เป็นต้นมา พบกระจายได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทย

Q3 : มักพบโรคนี้ระบาดในช่วงฤดูใดของแต่ละปี

A : เนื่องจากการติดต่อของโรคนี้ อาศัยผ่านแมลงดูดเลือดเป็นพาหะสำคัญ เช่น เหลือบ ริ้น เรือด ยุง แมลงวัน เหา ไร จึงมักพบโรคนี้ระบาดในช่วงที่ร้อน และชื้น อันเป็นปัจจัยเสริมให้มีแมลงมาก เช่น ฤดูร้อน ต่อเนื่องไปยังฤดูฝน ตลอดช่วงปรากฏการณ์เอลนีโญนี้ จึงอาจพบการระบาดได้มากขึ้น

Q4 : นอกจากแมลงแล้ว โรคนี้ยังติดต่อผ่านทางอื่นได้อีกหรือไม่ อย่างไร

A : ยังมีรายงานการติดต่อของเชื้อนี้ได้ผ่านทาง เลือดที่ปนเปื้อนในเข็มฉีดยา อุปกรณ์ผ่าตัด น้ำเชื้อพ่อพันธุ์ที่มีเลือดปน และยังติดเชื้อมาจากแม่สู่ลูก รวมถึงผ่านการกิน กัด ต่อสู้กันที่มีเลือดออก

Q5 : แล้วมีปัจจัยเสริมใดบ้าง ที่โน้มนำให้เกิดโรค หรือแสดงอาการที่รุนแรงเพิ่มขึ้น

A : โรคนี้ถือเป็น multifactorial disease สุกรที่แสดงอาการส่วนใหญ่จะมีปัจจัยเสริมมาจากความเครียด จากสภาพการเลี้ยงที่หนาแน่น การเคลื่อนย้าย อุณหภูมิสูง คุณภาพอากาศแย่มาก คุณภาพอาหารไม่ดี และการติดโรคเรื้อรังอื่นๆ อยู่ก่อนแล้วเช่น PRRS อหิวาต์สุกร เซอร์โคไวรัส เป็นต้น

Q6 : เชื้อนี้ทำให้สุกรป่วยด้วยกลไกอย่างไร

A : ขณะถูกแมลงที่มีเชื้อดูดกินเลือด ก็จะปล่อยเชื้อเข้าตัวสุกรไปด้วย เชื้อจะเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว เมื่อไปสัมผัส หรือเกาะกับผิวหนังแล้ว ก็จะเกิดปฏิกิริยากับแอนติเจนที่ผิวหนังแล้วเลือดแดง จนทำให้โครงสร้างผิวเซลล์เม็ดเลือดแดงเปลี่ยนแปลงไป ระบบภูมิคุ้มกันร่างกายสุกรมองเห็นเป็นสิ่งแปลกปลอม จึงสร้างแอนติบอดีขึ้นมาต่อต้านเม็ดเลือดแดงของตัวเองที่ติดเชื้อ จากนั้นจะถูกกำจัดทำลายที่ม้าม ทำให้สุกรเกิดภาวะโลหิตจางชนิด autoimmune hemolytic anemia และมีอาการดีซ่านตามมา ล่าสุดพบว่าเชื้อยังสามารถรุกรานแทรกเข้าไปอาศัยอยู่ภายในเม็ดเลือดแดงได้ ส่งผลช่วยหลบเลี่ยงจากระบบภูมิคุ้มกัน และยา

Q7 : โรคนี้มักจะก่อความรุนแรงในสุกรช่วงอายุใดบ้าง

A : เชื้อก่อให้เกิดการป่วยรุนแรงได้ในสุกรทุกกลุ่มอายุ ตั้งแต่ลูกสุกรไปจนถึงแม่สุกรอุมท้องที่แสดงอาการของโรคนี้ได้

Q8 : ลูกสุกรที่ติดเชื้ออีเพอร์ริโทรซูนอซิสจะมีอาการอย่างไรบ้าง

A : ลูกสุกรที่ป่วยจะซึม มีไข้สูง เบื่ออาหาร โลหิตจาง ซีด เหลืองดีซ่าน หอบ หายใจลำบาก ปลายหูมีสีม่วง บางครั้งมีสีแดงดำ เป็นเนื้อตายที่ขอบใบหู อัตราการเจริญเติบโตลดลง อาจพบผื่นแพ้ที่ผิวหนัง ลูกสุกรที่ติดเชื้อจากแม่ผ่านรก มักตายในที่สุด

Q9 : สุกรขุน สุกรใหญ่ ที่ติดเชื้ออีเพอร์ริโทริชิวินซิสจะมีอาการอย่างไรบ้าง

A : สุกรมักป่วยแบบเฉียบพลัน ซีด โลหิตจาง เหลืองดีซ่าน อัตราการเจริญเติบโตลดลง เลือดออกง่าย ผอมโทรม และมักพบการติดเชื้อแทรกซ้อนในระบบทางเดินหายใจ และทางเดินอาหารร่วมด้วย

Q10 : สุกรแม่พันธุ์ ที่ติดเชื้ออีเพอร์ริโทริชิวินซิสจะมีอาการอย่างไรบ้าง

A : แม่สุกรมักแสดงอาการหลังย้ายเข้าคอกคลอด หรือหลังคลอดแล้ว จะมีไข้สูง เหนื่อยหอบ ไม่มีแรง เครียด เบื่ออาหาร มดลูกเนื่อย คลอดยาก ลูกแรกคลอดอ่อนแอ เต้านมและอวัยวะเพศบวม นมแห้ง ไม่มีน้ำนม เล็กเลี้ยงลูก และยังพบปัญหาไม่เป็นสัด ผสมไม่ติด อัตราการผสมติดต่ำ แท้งลูกได้ทุกระยะของการตั้งท้อง บางรายอาจพบปากช่องคลอดบวม น้ำ มีเลือดคั่งรุนแรง เลือดออก ถึงตายได้

Q11 : อัตราการป่วยการตายมากน้อยอย่างไร

A : อัตราการป่วยค่อนข้างต่ำ อัตราการตายน้อยมาก (<1%) ในช่วงฤดูหนาว แต่ในช่วงฤดูร้อน หรือฤดูฝน ที่มีแมลงเยอะมาก จะมีอัตราการป่วยเพิ่มสูงขึ้น แต่อย่างไรโรคนี้อีกยังมีอัตราการตายก็เพิ่มขึ้นตาม แต่ไม่มากนัก

Q12 : การผ่านชั้นสุตรซากสุกร จะพบรอยโรคสำคัญที่ช่วยวินิจฉัยแยกแยะอะไรได้บ้าง

A : สภาพซากจะพบลักษณะเยื่อเมือกซีด มีสีเหลืองของดีซ่าน ม้ามบวมโตขยายใหญ่ สีแดงคล้ำ ตับนิ่มมีสีเหลือง-น้ำตาล ถุงน้ำดีโต ผงมีจุดเลือดออก น้ำดีขุ่นเป็นเจลาติน มีน้ำในถุงหุ้มหัวใจและช่องท้อง ท้องมาน หัวใจซีด และอ่อนปวกเปียก

Q13 : หากสงสัยว่าสุกรป่วยด้วยโรคอีเพอร์ริโทริชิวินซิส ควรวินิจฉัยอย่างไร

A : นอกจากอาการ และรอยโรคแล้ว ยังอาจตรวจหาตัวเชื้อในเลือดด้วยวิธี PCR ตรวจหาแอนติบอดีด้วยวิธี IHA, CFT หรือ ELISA แต่อย่างไรก็ตามยังนิยมตรวจหาตัวเชื้อที่อยู่บนผิวของเม็ดเลือดแดง ด้วยการเก็บเลือด 1 CC ใส่สารกันเลือดแข็งตัว เช่น EDTA, Heparin สเมียร์ และย้อมด้วยสี Wright-Giemsa หรือ Acridine orange ส่วนปัสสาวะจะมีสีปกติ ไม่พบมีเม็ดเลือดแดง หรือฮีโมโกลบินแต่อย่างไร

Q14 : ค่าทางโลหิตวิทยาช่วยในการวินิจฉัยเพิ่มเติมได้อย่างไร

A : เลือดจากสุกรที่มีไข้สูงจะใสเป็นน้ำ ดูเป็นมันคล้ายแลคเกอร์ หากตั้งทิ้งไว้จะพบเป็นเม็ดขนาดเล็กมาก เกาะที่ผนังหลอดเก็บเลือด บ่งชี้เฉพาะต่ออีเพอร์ริโทริชิวินซิส มีภาวะโลหิตจางแบบ normochromic normocytic จำนวนเม็ดเลือดแดง-เกร็ดเลือด ความเข้มข้นของฮีโมโกลบิน และค่าฮีมาโทคริตลดต่ำลง แต่สาร Bilirubin จะเพิ่มสูงขึ้น การแข็งตัวของเลือดก็ใช้เวลานานขึ้น เลือดเป็นกรด น้ำตาลในเลือดต่ำ ค่า PCV สุกรปกติ 35% ในสุกรป่วยจากโรคนี้อาจ <24% ปริมาณฮีโมโกลบินสุกรปกติ 9-14 ก./100 มล. ในสุกรที่มีภาวะโลหิตจางจากโรคนี้อาจอยู่ที่ 3-7 ก./100 มล.

Q15 : หากตรวจพบว่าสุกรติดเชื้อ จะแนะนำ หรือทำการรักษาอย่างไรดี

A: ไม่ควรรักษาเฉพาะกับตัวที่แสดงอาการป่วยเท่านั้น แต่จะต้องให้ยารักษาทั้งสุกรทั้งคอก หรือทั้งฝูงด้วย แนะนำให้ใช้ยาออกซิเตตราซัยคลิน (OTC) ในขนาด 20-30 มก./กก. วันละ 4 ครั้ง หรือ 1-2 ครั้งในทางปฏิบัติ นาน 3 วันเป็นอย่างน้อย หากออกฤทธิ์นานให้ใช้ 3 ครั้ง วันเว้นวัน ในฝูงซึ่งมีโรคประจำถิ่นควรฉีด OTC แก่สุกรก่อนเครียด เช่น ย้ายคอก ตอนเปลี่ยนอาหาร หรือช่วงที่มีแมลงรบกวนมาก ในแม่พันธุ์อาจตัดยาในอาหารเป็นช่วงๆ นอก จากนี้ยังมียาในกลุ่มอื่นอีกหลายชนิด ที่ออกฤทธิ์ได้ดีเช่นกัน

Q16: โรคนี้มีวัคซีนไหม

A: ยังไม่มีวัคซีน

Q17: แล้วจะป้องกันโรคนี้ได้อย่างไร

A: ป้องกัน หรือหลีกเลี่ยงไม่เลี้ยงสุกรให้เกิดความเครียด เน้นรักษาสุขศาสตร์สิ่งแวดล้อม นำสุกรเข้าทดแทนเฉพาะจากฝูงที่ปลอดโรคเท่านั้น รมัตถะรังการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ควรใช้ 1 เข็ม / 1 ตัวเท่านั้น หรือหากใช้ซ้ำก็ควรต้องทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคเสียก่อน ระบบ Biosecurity ที่ดีสามารถป้องกันโรคอื่นๆ ที่ร้ายแรงได้ ก็จะสามารถป้องกันโรคนี้ได้เช่นกัน ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ ต้องมีการกำจัดแมลงพาหะนำโรคให้ลดน้อยลง ไม่ให้สุกรถูกแมลงดูดเลือดกัด โดยทางกายภาพควรเลี้ยงสุกรในระบบปิด เช่น EVAP หรือกางมุ้งตาข่ายถี่ๆ คลุมรอบโรงเรือนเลี้ยงสุกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรามองข้ามกัน และชอบเลี้ยงกันในโรงเรือนเปิด นั่นก็คือ สุกรขุน นอกจากนี้ควรมีการใช้ยา หรือสารเคมี เพื่อกำจัด ควบคุม และป้องกันแมลงอันได้แก่ กลุ่มไอเวอร์เมคตินที่ให้เข้าร่างกายแบบฉีด หรือกิน ส่วนสารเคมีกลุ่มที่ใช้ภายนอกร่างกายสัตว์และในสิ่งแวดล้อมได้แก่ กลุ่มไพริทรอยด์ เช่น ไซเปอร์เมทริน เดลตามาทริน กลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต กลุ่มคาร์บาเมท และอะมิทราซ ก็นิยมใช้กันเพื่อกำจัดและควบคุมแมลง

Q18: นอกจากสุกรแล้ว เชื้อนี้ยังสามารถติดต่อก่อโรคในสัตว์ชนิดอื่นได้หรือไม่ และติดต่อสู่มนุษย์ได้หรือไม่

A: เชื้อในสกุลนี้มีเฉพาะกับชนิดสัตว์สปีชีส์ *suus* นี้จึงก่อโรคแค่ในสุกรบ้าน หรือสุกรเลี้ยงเท่านั้น ไม่ติดสัตว์ชนิดอื่น และที่สำคัญยังไม่เคยมีรายงานการติดต่อสู่มนุษย์

Q19: สรุปว่าโรครุนแรง และอันตรายมากหรือไม่

A: บางครั้งอาจกลายเป็นโรคระบาดที่รุนแรงมาก เมื่อมีเชื้ออื่นติดร่วม หรือมีโรคอื่นนำมาก่อน ดังเช่น ในประเทศจีน ช่วงตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ที่พบอีเพอร์ริโทรซูนโนซิส ระบาดหนักทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี 2002 ที่สำรวจพบว่าสุกรในจีนจะมีอัตราการป่วยประมาณ 30% อัตราการตาย 10-20% หากรวมคัตทั้งตัวจะสูงถึง 60% ในฝูงที่มีการติดเชื้อจะมีอัตราการป่วยเกือบ 100% อัตราการตาย 50% ล่าสุดปี 2009 ยังคงมีรายงานข่าวสุกรตายจากโรคนี้เป็นจำนวนมาก อยู่ในบางมณฑล ก่อความสูญเสียทางเศรษฐกิจมากมายมหาศาล

โดยสรุปแล้ว โรคอีเพอร์ริโทรซูนโนซิสในสุกรนี้ แม้ไม่ค่อยก่อให้เกิดความเสียหายที่รุนแรง หรือรวดเร็ว ดังเช่นหลายโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส แต่ก็ก่อให้เกิดความเสียหายแบบช้าๆ ที่แฝงลึกในสุกรทุกช่วงอายุ และที่สำคัญโรคนี้ไม่มีวัคซีนสำหรับใช้ป้องกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทดแทนด้วยการใช้ยา และวิธีจัดการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันโรค ในฤดูร้อนนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้อนจัดจากปรากฏการณ์เอลนีโญ ก็คงหนีไม่พ้นการควบคุมกำจัดแมลงดูดเลือด ที่มีชุกชุมมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หากคนเลี้ยงใส่ใจทำให้สุกรมีสุขภาพกาย และใจที่ดี ไม่เครียดแล้ว โอกาสเกิดโรคนี้ รวมถึงโรคต่างๆ ก็จะลดน้อยลง ผลของทุกข้มากมายที่ระงับลงได้ด้วยการแก้ที่จุดต้นเหตุแห่งทุกข์ฉันทโร โรคอีเพอร์ริโทรซูนโนซิสที่น่าจะพบมากขึ้น ก็จะระงับดับลงได้ด้วยความรู้ความเข้าใจแห่งสาเหตุจากบทความ นี้ที่ชี้ให้เห็นว่าแมลงคือพาหะนำหลายโรคร้าย รวมทั้งโรคนี้ด้วย...ฉันทัน